

Відгук
офіційного опонента – академіка НАН України, доктора економічних наук, професора Буркинського Бориса Володимировича – на дисертаційну роботу Прокопюка Александра «Регіональна політика структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції», представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дослідження

В Україні дослідження теоретичних і прикладних проблем соціально-економічного розвитку регіонів та структурної модернізації їх економічних систем набуло широкого висвітлення. Проте, великий потік публікацій з приводу регулювання цих процесів в різних сферах господарювання досі не дав бажаного результату. Однією із причин цього є відсутність фундаментальних напрацювань в царині формування системи механізмів, імперативів та принципів структурної трансформації економіки України на макро- та мезорівнях в контексті сучасних викликів євроінтеграції. Процеси структурних зрушень в економіці регіонів України є надзвичайно складними і не мають, поки що, сформованого цілісного механізму регулювання, який би ефективно використовував управлінські та фінансові ресурси, людський, економічний, геополітичний, природно-ресурсний потенціал, спирався на розвинуті інститути міжрегіональної та міжнаціональної взаємодії, які б поєднували у собі сучасні організаційні форми і ефективні методи управління економічним простором. З огляду на необхідність імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, основна з ідей якої полягає у наближенні структури, темпів розвитку, продуктивності економіки України до європейських стандартів, і на цій основі зростання добробуту населення держави та її регіонів, питання регулювання структурних пропорцій та модернізації економіки регіонів України набувають особливої ваги.

Зазначене визначає необхідність провадження регіональної політики, спрямованої на модернізацію економіки України, яка б відповідала сучасним європейським принципам регулювання економічного розвитку.

Розробка і реалізація такої політики повинна відбуватись на науково-обґрунтованій основі, з врахуванням взаємозв'язку макро-, мезо- і мікроекономічних

процесів, інноваційної спрямованості економічного розвитку, засад «зеленої економіки» та реіндустріалізації економіки регіонів, кращих зразків європейського досвіду модернізації економіки. З огляду на це слід визнати, що обрана тема дисертаційної роботи Прокопюка Александра є надзвичайно актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з державними науковими програмами і темами

Проведене дослідження пов'язане з виконанням науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»: «Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку» (номер державної реєстрації 0112U000460), «Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки» (номер державної реєстрації (0113U000108), «Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0115U000018).

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність, новизна та практичне значення

Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістовно розкриті в дисертації Прокопюка Александра, є належним чином обґрунтовані та достовірні, оскільки методологічною основою дослідження послужили фундаментальні положення економічної теорії та теорій регіональної економіки, розроблений у світовій науці методологічний інструментарій аналізу структурних трансформацій у сучасних економіках, в тому числі в умовах дії наднаціональних інтеграційних угод. У дослідженні автор використав системний підхід, широкий науковий спектр методів дослідження, зокрема: узагальнення та синтезу, порівняння, економічно-статистичного аналізу та економічного моделювання та прогнозування, структурно-функціонального та стратегічного аналізу синтезу, набір графічних та картографічних методів.

До основних положень, що відображають наукову новизну дисертаційного дослідження можна віднести наступне:

вперше обґрунтовано концептуальні засади формування регіональної політики

структурної модернізації економіки в контексті активізації євроінтеграційних процесів, в основі якої лежать імперативи «розумної спеціалізації», сталого ендогенноорієнтованого розвитку; інклюзивності розвитку регіонів (с. 49-63); розроблено індикативний методичний підхід до оцінювання структурних трансформацій економіки регіонів, який включає аналіз еластичності (чутливості) трансформації регіональної структури економіки, оцінку інтенсивності секторальних структурних змін економіки регіонів, порівняння секторальних структурних трансформацій в економіці регіонів різних країн (с. 80-85); запропоновано матрицю ринкових драйверів і чинників зростання в розрізі виділених груп секторів економіки України за критеріями їх конкурентоспроможності та інноваційності (с. 305-323); удосконалено методологічні положення щодо дуальності регіональної політики структурної модернізації економіки, яка одночасно є складовою державної структурної та державної регіональної політики України, а також виступає самостійною політикою, яка здійснюється окремими регіонами в межах наданих їм прав і повноважень і відповідає цільовим пріоритетам стратегії розвитку регіону (с. 55-61); розвинуто засади формування нової парадигми регіонального розвитку, яка, на відміну від існуючої, передбачає забезпечення «дифузії зростання»; спрямованість механізмів вирівнювання на підтримку проектів економічного розвитку в депресивних регіонах, що дозволить їм підвищити власну конкурентоспроможність і самостійно забезпечувати себе ресурсами для розвитку у перспективі; розробку та реалізацію комплексних програм стимулювання розвитку депресивних регіонів; розширення кола суб'єктів регулювання регіонального розвитку за рахунок включення інститутів громадянського суспільства, бізнес-структур та налагодження їх ефективної взаємодії (с. 289-304); окреслено організаційно-економічні підходи до формування неіндустріальної моделі трансформації економіки регіонів України, яка базується на активізації дії драйверів зростання високотехнологічної промисловості (виробництво фармацевтичних препаратів, медичного і оптичного обладнання, літакобудування тощо) (с. 308-313);

удосконалено програмний інструментарій реалізації регіональної політики структурної модернізації економіки на макрорегіональному рівні, який, на відміну від існуючих, передбачає посилення міжрегіональних взаємодій та інтегрованого розвитку макрорегіону на основі смарт-спеціалізації та чіткої детермінації ролі кожного з регіонів у забезпеченні економічного зростання та активізації тих секторів економіки, які працюють із новими технологіями і моделями виробництва в промисловості та генерують мережеві зв'язки (с. 251-260);

обґрунтовано теоретичні засади структурних трансформацій економічних систем шляхом систематизації концептуальних підходів до їх дослідження (с. 37-41);

сформульовано рекомендації щодо імплементації досвіду країн-членів ЄС в частині формування регіональної політики структурної модернізації економіки (с. 324-330).

Дисертаційна робота самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення проблеми, що полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування регіональної політики структурної модернізації економіки України в умовах активізації євроінтеграційних процесів та визначенні стратегічних імперативів і механізмів її реалізації з врахуванням досвіду країн-членів ЄС. Усі наукові результати, що викладені у дисертації й виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Висновки дисертаційного дослідження стали підґрунтям для вирішення теоретичних та методологічних задач вибору оптимальної моделі державного регулювання структурних пропорцій економічного розвитку регіонів України. Отримані результати реалізовані в практиці управління на державному та регіональному рівнях, що підтверджують відповідні довідки. Найважливішими серед них є пропозиції, використані державними органами влади України, зокрема підкомітетом з питань регіонального та транскордонного співробітництва між Україною та країнами ЄС Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції, Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України; регіональними органами влади при розробці стратегій, середньострокових та щорічних, а також цільових програм економічного розвитку Львівської області, при формуванні механізмів структурної модернізації прикордонних територій Львівської області. Окрім цього, розробки, отримані в дисертації, отримали позитивні висновки

у Європейському парламенті; реалізовані урядом Підляського воєводства Польщі; використані при підготовці науково-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін у Вищій школі економічній в Білостоку (Польща).

Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Прокопюка Александра є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Структура плану – логічна й гармонійна. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження структурної трансформації економіки регіонів. Дисертант глибоко проаналізував суть та особливості структурних зрушень на внутрішньорегіональному, міжрегіональному та національному рівнях (С. 15-21). Застосувавши еволюційний підхід, Прокопюк А. виділив сутнісні ознаки структурних трансформацій, їх природу та прояви (С.25-31). На підставі проведених узагальнень дисертант дає власне визначення поняттю «структурна модернізація економіки» та визначає роль інноваційних чинників у розвитку економіки.

Характерною ознакою методологічного підходу автора до дослідження структурних трансформацій економіки є інтегральне низки концептуальних підходів до регулювання структурних трансформацій на підставі їх еволюційного аналізу (С.38-40). Окремий підрозділ присвячений обґрунтуванню методологічних основ формування регіональної політики структурної модернізації економіки. У ньому автором визначено сутність, принципи, цілі, завдання, об'єкти та суб'єкти такої політики (С.49-62).

Другий розділ присвячено виявленню та дослідженню чинників, тенденцій, закономірностей та особливостей структурних трансформацій в регіональному, діяльнісно-видовому та секторальному розрізі економіки. Автором сформульовано методичний підхід до аналізу, який передбачає аналіз взаємозалежності структурних трансформацій в економіці регіонів України (за основними показниками

виробництва, інвестування та зайнятості) шляхом оцінки еластичності структурних зрушень з використанням коефіцієнтів чутливості темпів зміни показників; оцінювання динаміки та інтенсивності секторальних структурних змін економіки регіонів України з використанням показників швидкості структурних зрушень у розрізі видів економічної діяльності на національному та регіональному рівнях; порівняльна оцінка впливу структурних трансформацій у сфері зайнятості та капітальних інвестицій (за видами економічної діяльності) на ефективність економіки прикордонних регіонів з метою встановлення тенденцій конвергенції у транскордонному просторі України та Польщі; порівняння секторальних структурних зрушень в економіці України та Польщі в умовах активізації євроінтеграційних процесів (С.80-82).

На підставі практичної реалізації запропонованого підходу отримано низку висновків, які характеризуються науковою та практичною цінністю для вироблення напрямків регулювання процесів структурної модернізації економіки регіонів.

Третій розділ містить в собі розгорнуту оцінку тенденцій розвитку економіки Польщі під впливом інтеграції в ЄС (С. 141-162), інституційних трансформацій в економіці Польщі на макро- та мезорівнях (С. 163-175), аналіз структурних пропорцій і їх динаміки в економіці регіонів Польщі (С. 176-190), структурних зрушень в промисловості регіонів Польщі в контексті порівняння секторальних структурних трансформацій економік України та Польщі (С. 191-204).

Зважаючи на позитивний досвід структурної трансформації економіки, який продемонстрували регіони Польщі в умовах євроінтеграції, та з метою виявлення потенційних викликів та загроз для розвитку регіонів України в контексті реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в роботі здійснено порівняльний аналіз структурних змін в економіці регіонів України та Польщі.

У розділі наведено результати порівняння секторальних структурних трансформацій економік України та Польщі, яке дозволило виявити наближеність структур економіки України та Польщі за показниками ВВП, водночас встановити віддаленість їх економік за рівнем інноваційності, продуктивності, а також рівнем заробітної плати.

У четвертому розділі автором розглянуто стратегічні пріоритети та інституційні засади модернізації регіональної структурної політики Польщі (С. 235-

250), оцінено вплив механізмів регіональної політики ЄС на структурні реформи в економіці регіонів Польщі та інших країн-членів ЄС (С.251-268), проаналізовано результативність програмних інструментів реалізації структурних трансформацій економіки регіонів Польщі (С.269-283).

Дисертантом розроблено регресійну модель для виявлення впливу фінансової допомоги в межах програм ЄС на рівень економічного зростання в регіонах Польщі (С.264-266).

В роботі доведено доцільність реалізації та визначено напрямки імплементації досвіду Польщі щодо реалізації Програми розвитку Східної Польщі, оскільки впродовж реалізації Програми воєводствам вдалось підвищити продуктивність праці, суттєво модернізувати традиційну економічну структуру низькодохідного і низькоефективного сільського господарства, активізувати інноваційну діяльність, досягнути європейських стандартів розвитку інфраструктури, і, що особливо важливо, змінити тренди депопуляції і трудової міграції населення.

У п'ятому розділі дисертант сформулював наукове підґрунтя формування та провадження регіональної політики структурної модернізації економіки України. У розділі представлено завершену концепцію названої політики (С.289-304), розроблено інструментарій реалізації регіональної політики структурної модернізації в контексті активізації євроінтеграційних процесів (С.305-323), досліджено перспективи переходу до неоіндустріальної моделі розвитку економіки регіонів України як передумови підвищення їх конкурентоспроможності (С.324-334).

Тут, зокрема, цікавою у науковому та прикладному плані є матриця ринкових драйверів і чинників зростання в розрізі виділених груп секторів економіки України за критеріями їх конкурентоспроможності та інноваційності (високотехнологічна промисловість, послуги, масове виробництво, переробна промисловість, а також виробництво товарів і послуг, які не беруть участі у глобальній торгівлі, але мають важливе значення для формування регіональних і локальних ринків). Формування такої матриці дозволяє визначати оптимальні механізми регіональної політики структурної модернізації економіки для підвищення конкурентоспроможності окремих секторів економіки України в умовах активізації євроінтеграційних процесів (С.325-330).

Підсумовуючи вищесказане, відмітимо, що дисертація «Регіональна політика

структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції» є завершеною роботою, де логічно і змістовно висвітлено проблеми активізації просторово-економічних процесів та модернізації структури економіки регіонів України.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях і авторефераті

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли достатнє висвітлення у семи монографіях (три з яких індивідуальні), 18 статтях опублікованих автором у фахових виданнях, 20 статтях в іноземних виданнях, матеріалах і тезах доповідей наукових конференцій та семінарів. Звертає на себе увагу широке представлення наукових здобутків автора у публікаціях за кордоном.

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

Зміст автореферату, його структура повністю відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи.

Дискусійні положення і недоліки дисертації

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Прокопюка А. дискусійних положень та певних недоліків. Суть основних з них полягає в наступному:

1. При розкритті методологічних засад структурної трансформації економіки (С.38-40) автор широко висвітлює теорії і концепції, які обґрунтовують сутність, напрямки та чинники таких зрушень. Натомість теоретичні основи механізмів регулювання процесів структурної модернізації економіки, які висвітлені в працях представників неолібералізму, структуралізму, корпоратіоналізму, неокейнсіанства залишилися нерозкритими.
2. Доводячи тезу про те, що Україна може використати європейський досвід, зокрема польський, щодо стимулювання структурних зрушень в економіці регіонів України дисертант спирається на порівняльний аналіз економічних

процесів, що мали місце в економіках цих країн. Однак, не менш вагомим чинником успіху процесів структурної модернізації економіки східноєвропейських країн-членів ЄС були фінансові ресурси, спрямовані із структурних фондів ЄС. Вважаю, що автору варто було б більше уваги приділити питанню оцінки необхідного фінансового ресурсу та джерел інвестиційного забезпечення структурної модернізації регіонів України.

3. Підрозділ 1.4. "Інституційно-економічні основи реалізації регіональної політики структурної модернізації економіки" базується виключно на нормативно-правових актах України. Доцільно було б доповнити цей матеріал правовою базою Польщі та ЄС. Це дозволило б виявити прогалини вітчизняного законодавства та напрямки його вдосконалення, зокрема в контексті наближення до європейської правової бази.
4. Вибудовуючи власну концепцію регіональної політики структурної модернізації економіки України (підрозділ 5.1) автор правомірно наголошує на вагомості ролі сучасних реформ децентралізації влади як напрямку підвищення ефективності структурної трансформації економіки на локальному рівні за рахунок забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територіальних громад. Водночас дане положення не набуло розвитку у конкретизації напрямків і механізмів здійснення таких реформ задля забезпечення потрібного вектору модернізації структури економіки в сучасних умовах.
5. В підрозділі 4.3 розглянуто Програму розвитку Східної Польщі як приклад стимулювання процесів реалізації структурних трансформацій на макрорегіональному рівні. Однак варто було б розглянути й інші програми такого типу, оскільки ця програма не єдина і далеко не найуспішніша в європейських країнах, про що і зазначає сам автор. Окрім цього, в Україні теж існує досвід планування розвитку таких просторових структур як макрорегіони та економічні райони, який не проаналізовано в роботі.
6. Окремі положення дисертації мають радше описовий, аніж проблемно-дискусійний характер. Зокрема це стосується заходів реалізації політики неоіндустріалізації на регіональному рівні (С.324-334). Викладені пропозиції потребують розробки адекватних механізмів реалізації.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи Прокопюка А., виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні, а значна їх частка має сприйматися радше як напрямки для подальших наукових пошуків.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Прокопюка Александра «Регіональна політика структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції» є самостійним завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, яка характеризується новизною одержаних результатів і висновків, має теоретичне та практичне значення.

Аналіз змісту дисертації, автореферату та основних опублікованих робіт А.Прокопюка дозволяє зробити висновок про те, що визначені здобувачем завдання дослідження осмислені, ретельно опрацьовані і вирішені на високому теоретико- методологічному рівні.

Сукупність одержаних результатів забезпечує вирішення важливої наукової і практичної проблеми, пов'язаної з формуванням та реалізацією ефективної регіональної політики структурної модернізації економіки регіонів України – та відповідає спеціальності 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

За змістом і оформленням дисертаційне дослідження відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» №567 від 24.07.2013 р. (із змінами), а її автор Прокопюк Александер заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Директор Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
академік НАН України,
доктор економічних наук, професор

Б. В. Буркинський